

УДК 371.13

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНА РОБОТА ЯК ЧИННИК
ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ УЧИТЕЛЯ В УМОВАХ
МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ**

Упатова І.П.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

У статті розглянуто різні підходи до визначення методичної роботи; проаналізовано проблеми науково-методичної роботи вчителя; розкрито вплив науково-методичної діяльності вчителя на його професійне становлення; обґрунтовано перспективні тенденції розвитку методичної роботи за умов модернізації освіти.

Ключові слова: науково-методична робота, професійне становлення вчителя, учитель-фасилітатор, пріоритетні завдання методичних служб.

**НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ РАБОТА КАК ФАКТОР
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАНОВЛЕНИЯ УЧИТЕЛЯ
В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ**

Упатова І.П.

В статье рассмотрены различные подходы к определению методической работы; проанализированы проблемы научно-методической работы учителя; раскрыто влияние научно-методической деятельности учителя на его профессиональное становление; обоснованы перспективные тенденции развития методической работы в условиях модернизации образования.

Ключевые слова: научно-методическая работа, профессиональное становление учителя, учитель-фасилитатор, приоритетные задачи методических служб.

**SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL WORK AS A FACTOR
OF TEACHER'S PROFESSIONAL DEVELOPMENT
IN MODERNIZATION OF EDUCATION**

Upatova I.P.

The article describes different approaches to the definition of methodological work as well as it analyzes the problems of scientific and methodological work of teachers'. The work reveal the impact of scientific and methodological work of a teacher in his professional development; perspective trends of methodological work in the modernization of education are grounded.

Keywords: scientific and methodological work, teacher's professional development, teacher-facilitator, priority task of methodological services.

Актуальність проблеми науково-методичної роботи вчителя за умов модернізації освіти зумовлена наявністю суперечностей між потребами вітчизняної освіти в педагогах нової формації і браком чіткої стратегії модернізації педагогічної освіти, спрямованої на їхнє професійне становлення.

За умов практичної реалізації Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Державної програми «Вчитель» особливого значення набуває проблема підвищення науково-методичного рівня вчителів, упровадження в навчально-виховний процес досягнень психолого-педагогічної науки й передового педагогічного досвіду.

Процесом оновлення школи вимагається реконструкція й удосконалення не тільки змісту освіти, а й змін у роботі методичної служби в цілому.

Учитель – головна фігура оновлення національної школи, тому відродження національної школи та піднесення її статусу потребують підвищення науково-методичної культури педагогічних кадрів.

Проблеми становлення й розвитку педагогічної професії, методичної підготовки вчителя залишаються актуальними, а ефективність їх розв'язання залежить від здатності фахівця адекватно оцінити вчи-

тельську професійну діяльність, якість якої ґрунтується на науково-методичній підготовці вчителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними науковцями висвітлюються різні аспекти організації науково-методичної роботи педагогів: методологічні основи неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, І. Зязюн; В. Кремень); єдності теорії та практики в професійній підготовці вчителя (А. Бойко, В. Краєвський, О. Пехота); організація педагогічної освіти вчителя в системі методичної роботи школи (Л. Білієнко, Л. Онищук, І. Титаренко); розвитку професійного становлення молодого вчителя (В. Семиченко, Л. Сігаєва).

Метою статті є аналіз проблем науково-методичної роботи вчителя й обґрунтування перспективних тенденцій її розвитку за умов модернізації освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження

У Національній доктрині розвитку освіти в розділі XII «Освіта і наука» визначається, що «поєднання освіти й науки є умовою модернізації освіти, головним чинником її подальшого розвитку, що забезпечується: розвитком освіти на основі наукових і технологічних досягнень; інноваційною освітньою діяльністю в навчальних закладах усіх типів, рівнів акредитації та форми власності» [3]. Науково-методична робота, що охоплює коло зазначених проблем, є важливою рушійною силою в розвитку загальноосвітньої школи України. Проблема якості й ефективності науково-методичної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах стала наріжним каменем у реформуванні освітніх систем.

Успішне виконання завдань розвитку національної освіти значною мірою залежить від наполегливої праці організаторів методичної роботи: методистів, учителів, керівників освітніх закладів та методичних об'єднань, – саме тому методична робота з учителями на сучасному етапі розвитку освіти реалізується на різних рівнях: державному, місцевому, шкільному.

Посилаючись на наукові визначення методичної роботи різних авторів (Ю. Бабанський, Л. Білієнко, І. Жерносек, М. Поташник, І. Титаренко та ін.), доходимо до висновку, що методичну роботу розуміють як інструмент, за допомогою якого функціонує педагогічний

колектив навчального закладу, як систематизовану, конструктивну, цілеспрямовану, колективну й індивідуальну роботу педагогів із підвищення наукового й загальнокультурного рівня, удосконалення психолого-педагогічної підготовки та професійної майстерності; як цілісну систему заходів і дій, що спрямовані на досягнення визначених цілей і завдань, що ґрунтується на досягненнях науки, передовому досвіді й конкретному аналізі труднощів, що виникають у вчителів, і спрямована на всебічне підвищення професійної майстерності кожного вчителя, вихователя, керівника закладу освіти, на збагачення й розвиток творчого потенціалу педагогічного колективу, а в результаті – на досягнення оптимальних результатів освіти, виховання й розвитку майбутніх громадян України.

У рекомендаціях щодо організації та проведення методичної роботи з педагогічними кадрами в системі післядипломної педагогічної освіти методична робота визначається важливою складовою післядипломної педагогічної освіти, що має цілісну систему дій і заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного педагогічного працівника, розвиток творчого потенціалу педагогічних колективів навчальних закладів, досягнення позитивних результатів навчально-виховного процесу. Вона має ґрунтуватися на сучасних досягненнях психолого-педагогічної науки з урахуванням досвіду діяльності педагогів і конкретного аналізу результатів навчально-виховного процесу. Участь у методичній роботі має бути професійним обов'язком кожного педагогічного працівника, у тому числі керівників, дошкільних, середніх загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів [4].

На підставі порівняння різних визначень стверджуємо, що сучасна науково-методична робота – це не «натаскування» вчителя за певним рецептом, а руйнування в нього стереотипу, формування творчого підходу до роботи, активізація його повсякденній діяльності.

Із вищезазначеного витікає, що науково-методична робота як цілісна динамічна система складається з двох взаємопов'язаних підструктур: навчально-методичної й науково-дослідницької, – що тісно взаємопов'язані. Навчально-методична підструктура спрямована на підвищення професійно-педагогічної культури педагогів і комплекс-

сне методичне забезпечення навчально-виховного процесу; науково-дослідна підструктура стимулює процес створення й упровадження нових педагогічних ідей, технологій навчання і виховання, забезпечує експериментальну перевірку їх ефективності.

Не викликає сумнівів той факт, нині залишається чинною структура методичної роботи, що склалася ще в 70-ті роки ХХ століття, але життя показує, що необхідна її модернізація у відповідно до з модернізації системи освіти в цілому.

Дослідження проблеми науково-педагогічної діяльності вчителя за умов модернізації освіти проводилося методами педагогічного спостереження, бесід із учителями та керівниками шкільних, районних методичних об'єднань, були досліджені проблеми науково-методичної підготовки вчителів та встановлено причини, що їх викликають. Установлення зв'язку науково-методичної підготовки вчителів із результатами їхньої педагогічної діяльності було здійснено методом вивчення продуктів діяльності педагогів (уроки, методичні розробки й посібники, засідання методичних об'єднань учителів, творчі професійні конкурси).

Із огляду на викладене вище, методична робота в ідеалі – це засіб підвищення професійної компетенції вчителів, а для навчального закладу – це створення творчої професійно-освітнього середовища для освітян, коли відбувається апробація експериментів та інновацій, постійно стимулюється розвиток творчого потенціалу вчителя. У реальності – не завжди ефективна науково-методична діяльність учителів і закладів освіти. Існуючий міф про «непотрібної» науково-методичної роботи, на жаль, залишається досить популярним в освітніх колах. «Кому потрібна методична робота?» – до питання, безперечно риторичне, але педагог не може вдосконалювати свого професіоналізму без цього напрямку роботи.

Слід зауважити, що причин неефективності організації науково-методичної роботи кілька: формалізм, брак матеріального заохочення, і основне, це те, що немає належної організації, практичної допомоги, знань і можливостей людей, їхнього творчого і професійного потенціалу. Нерідко трапляються випадки, коли адміністрація закладу вимагає від учителів методичні розробки, посібники, особливо активно це від-

бувається в рік атестації вчителя. Зміст таких методичних розробок, зазвичай, на 50% – плагіат різного походження, тому ніякої цінності вони не мають, а вчитель не відчуває від такої роботи задоволення, уважає що ця робота нікому не потрібна, жалкує за витраченим часом, тому вчителеві важливо не лише ефективно використовувати робочий час, а й уміло підпорядковувати свій вільний час своїй професії.

Розв'язання цієї проблеми можливе, якщо вчитель при організації своєї професійної діяльності спиратиметься на «тайм-менеджмент педагога» – технологію ефективного планування часу [7].

У процесі педагогічної діяльності важливо володіти основами наукової організації праці (НОП). Вони визначені передусім у принципах НОП (принцип цілеспрямованості, доцільності, вибору методів, прийомів і засобів, плановості, нормування, обліку й контролю, оптимальності, перспективності, стимулювання, комплексності, науковості), що є основою, вихідними положеннями, й визначають засоби, форми й методи роботи вчителя щодо становлення свого професіоналізму.

Однією з головних проблем учителів є нехтування досягненнями педагогічної науки. Не можна не враховувати того факту, що наука педагогіка розвивається, оновлюється кожні 15 – 20 років [1].

Із погляду В. Сухомлинського, не можна жити багажем, набутим на студентській лаві, курс педагогіки потрібно повторювати після 2–3 років педагогічної діяльності.

Якщо раніше освітні установи були орієнтовані на передачу знань у певній галузі діяльності та формування навичок для виконання професійних обов'язків, то сьогодні вимагається від педагогів нового підходу до навчання в інформаційному суспільстві. Із метою впровадження в навчально-виховний процес загальноосвітніх закладів інформаційно-комунікаційних технологій розроблена державна цільова програма «100%» на період до 2015 р., якою передбачається поетапний перехід до нового впуску освіти на основі цих технологій [2].

Учитель сьогодні не тільки виконавець рекомендованих навчальних методик, а й автор власних, які сприяють психосоціальному вдосконаленню особистості. На сучасному етапі педагог повинен забезпечувати свій постійний розвиток, усвідомлювати цінності та світоглядні настанови, що сприяють створенню здорового людського суспільства,

залежно від ситуації розумітися на науково-дослідницьких методах, уміти добирати й запроваджувати ці методи й технології [6].

Відомо, що вчителю частіше, ніж фахівцеві іншої професії, доводиться оновлювати свої знання, переглядати методи роботи, опанувати нові вміння. Безперервність професійної освіти педагога є необхідною передумовою розвитку творчих здібностей та умовою постійного вдосконалення педагогічного досвіду. Для творчих учителів є можливість удосконалення своєї педмайстерності під час участі в різних професійних конкурсах. Зазвичай, саме ці вчителі володіють високим рівнем готовності до інноваційної діяльності (за К. Роджерсом природних новаторів усього лише 4 %).

Оцінюючи різне ставлення в освіті до інновацій, О. Петруненко відзначає, що педагогічна громадськість балансує між традиційним та інноваційним. Не сходяться інтереси й потреби «верхів» і «низів», тому спостерігається організаційний хаос і немає очікуваного результату [4].

Слід наголосити, що з метою ознайомлення педагогів з інноваціями в галузі освіти в з 7 по 21 серпня 2012 пройшла Всеукраїнська акція «Нові стандарти – нова школа», якою передбачається відвідування вчителями своїх колег у районах сусідньої області. Така спільна робота вчителів і методистів є роль стимулом у професійному розвитку педагога, надає більшої впевненості в собі, сприяє досягненню вчителем професійної майстерності.

Однак при організації науково-методичної роботи слід пам'ятати про необхідність спиратися саме на ініціативу та активність колег, на досягнення педагогіки, психології, методики викладання навчальних предметів, кібернетики та інших наук.

Сьогодні неможливо навчати дітей традиційними методами. Це покоління творчо активних дітей, із гнучким мисленням, здатних адаптуватися до швидко мінливого сучасного світу. Сучасний учитель повинен навчати дітей доказово міркувати, обґрунтовувати свою точку зору, формувати в них розуміння мотивів навчальної діяльності.

Сучасній дитині – новий стандарт освіти – це вже не гасло, а реальна дійсність. У зв'язку з цим виникають запитання: «Яким буде сучасний урок?», «Якого вчителя чекають учні ХХІ століття?».

Слід зазначити, що вчитель сьогодні – це вчитель-фасилітатор, який організовує співпрацю учня й учителя, співпрацю та співтворчість учнів, розвиває критичне мислення учнів, формує вміння аргументувати свою думку, змінювати її, якщо вона помилкова; віднаходити помилки в твердженнях однокласників, формувати в дитини адекватну самооцінку.

Звичайно, вищезазначене можливе за умов моделювання ситуацій вибору, вільного обміну думками, організації мікродискусій, формування навчальних груп за бажанням учнів, групової взаємодії. За таких умов у дитини є можливість самореалізуватися під час навчання.

Отже, відповідно до нової філософії освіти педагог є не тільки транслятором досвіду, а й стимулятором пізнання й розвитку учнів і насамперед на уроці. У зв'язку з цим школі необхідні такі уроки, що спонукали б вчителів та учнів до творчої співпраці, співтворчості, тому виникає необхідність вносити корективи і у техніку уроку, спираючись на досягнення сучасної педагогіки та психології, найновіших фахових методик.

Зважаючи на викладене вище, слід розуміти, що професійна підготовка не закінчується у стінах педагогічного навчального закладу, вона продовжується на впродовж усього періоду професійної діяльності, і які б форми методичної роботи не обирав учитель, її ефективність урешті-решт, визначається рівнем його самоосвіти. У зв'язку з цим слід зазначити, що оволодіння сучасними педагогічними технологіями – підґрунтя оновлення професійної підготовки вчителя.

За умов реформування національної системи освіти в Україні винятково важливого значення набуває систематична робота з підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти. Реалізується вона різними шляхами, але основним є організація та проведення на належному рівні методичної роботи з педагогічними кадрами. З цією метою Міністерством освіти і науки України вироблені рекомендації щодо організації та проведення методичної роботи з педагогічними кадрами в системі післядипломної педагогічної освіти [5].

Відповідно до зазначених рекомендацій щодо сучасної професійної підготовки вчителів за умов модернізації освіти можна окреслити низку завдань методичних служб. Серед пріоритетних завдань є такі:

- створення умов для особистісно орієнтованої системи неперервної освіти, метою якої є надання педагогам широких можливостей для оновлення, поглиблення, удосконалення професійної компетентності;

- забезпечення співпраці педагогів і вчених для задоволення потреб у наукових знаннях, дослідницькій діяльності, створення системи науково-методичного супроводу педагогічних інновацій;

- організація взаємодії між усіма ланками методичної роботи;

- створення системи інформаційної підтримки, включаючи ресурси Інтернет, забезпечення реклами педагогічних ініціатив, новацій, перспективного досвіду й реальних досягнень педагогів.

Із вищезазначеного витікає, що методична робота в навчальних закладах дає можливість розв'язувати проблеми стосовно до конкретної особистості вчителя, його професійного вдосконалення, сприяє утвердженню педагогічних цінностей, важливих як для педагогічного колективу школи, так і для педагогічної спільноти в цілому.

Висновок. Отже, за умов модернізації освіти ефективно розв'язання педагогічних проблем можливе завдяки перспективним тенденції розвитку науково-методичної роботи вчителів.

Накреслення перспектив подальших розвідок у цьому напрямі. Проведене дослідження не вичерпує зазначеної проблеми. Перспективним може бути її подальше вивчення з точки зору становлення й розвитку науково-методичної діяльності педагогів в історії педагогічної думки.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар В.І. Дидактика. / В.І. Бондар – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
2. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – Київ: Педагогічна преса, 2012. – № 1/2.
3. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Педагогічна газета. – 2001. – № 7 (85).
4. Петрунько О. Слабкі місця педагогічних інновацій / О. Петрунько // Педагогічна газета. – 2012. – № 7 (215) – С. 7.